

Agata Rewerska

Szkoła Prawa Procesowego „Ad Exemplum” mec. Agaty Rewerskiej

ORCID: 0000-0002-9451-7750

Prawne aspekty postępowania przygotowawczego na gruncie ustawy z 4 lipca 2019 o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw

I. Struktura procesu a posiedzenie przygotowawcze

Nowela z 4 lipca 2019 dokonana ustawą o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 6 sierpnia 2019, poz. 1469) doczekała się już rozlicznych komentarzy¹ i omówień², jednak nikt nie podjął się jeszcze dokonania analizy charakteru nowego „etapu” postępowania, a mianowicie posiedzenia przygotowawczego. Posiedzenie to – zgodnie z zapisami ustawy – ma służyć rozwiązaniu sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń (art. 205⁵ zd. 1 KPC), zaś prowadzący je przewodniczący powinien w jego toku skłaniać strony do pojednania i dążyć do ugodowego rozwiązania sporu (art. 205⁶ § 2 KPC). W sytuacji, gdy strony nie dojdą jednak do porozumienia i nie osiągną konsensusu wyrażonego w zawartej ugodzie, posiedzenie przygotowawcze powinno zakończyć się sporządzeniem i zatwierdzeniem planu rozprawy (art. 205⁵ zd. 2 KPC). Plan rozprawy, zgodnie z treścią art. 205⁹ § 1 KPC zawierać musi rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosków dowodowych stron zastępując w tym zakresie postanowienia dowodowe. W konsekwencji wyżej wskazanego zakresu toczenia posiedzenia przygotowawczego, prowadzący je przewodniczący został wyposażony w uprawnienia należące do tej pory do właściwości sądu. To przesunięcie kompetencji sprawia, że trudno jest określić, czy posiedzenie przygoto-

¹ T. Zembrzuski (red.), *Kodeks Postępowania Cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, Warszawa 2019.

² J. Janowski, *Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z 4.7.2019, „MOP” 2019, nr 18, s. 978; A. Laskowska-Hulisz, *Reforma KPC – najważniejsze zmiany*, LEX/el. 2019.*

wawcze zostało pomyślane tylko jako etap postępowania przygotowawczego, czy też umiejscowione zostało pomiędzy postępowaniem przygotowawczym i dowodowym jako dodatkowy, nowy „etap” postępowania, bo bezsprzecznym jest, że zakresowo zahacza o postępowanie dowodowe. Ustawodawca nie przesądził tego systemowo, ponieważ wyposażając przewodniczącego w kompetencje sądu, nie przyznał jednocześnie stronom procesu narzędzi ochrony przed uchybieniami przepisom postępowania, dokonywanym przez tego przewodniczącego. Konstrukcja taka zdaje się być przypadkowa, jest nieuzasadniona, niespójna i narusza prawo strony do obrony jej praw. Brak prawidłowego ustawienia systemowego posiedzenia przygotowawczego prawdopodobnie doprowadzi do rzadkiego korzystania z tej konstrukcji procesowej, pomimo tego, że ustawodawca przewidział ją jako podstawowy sposób prowadzenia procesu (art. 205⁴ § 1 KPC), a odstępianie od wyznaczenia posiedzenia przygotowawczego umożliwił tylko, gdy okoliczności sprawy wskazują, że jego przeprowadzenie nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy (art. 205⁴ § 3 KPC).

W doktrynie wyrażony został pogląd³, że do noweli kodeksu postępowania cywilnego z 4 lipca 2019 (Dz.U. z 6 sierpnia 2019, poz. 1469) posiedzenie przygotowawcze nie było wyraźnie wyodrębnioną częścią postępowania procesowego, z czym jednak nie do końca mogę się zgodzić. Postępowanie przygotowawcze nosi bowiem cechy wyraźnej odrębności od pozostałych etapów postępowania procesowego. Postępowanie to prowadzone jest bowiem przez inny podmiot niż sąd (w zależności od systemu jurydycznego, np. prokuratora, organy administracji rządowej bądź samorządowej, strony). W wypadku postępowania cywilnego, postępowanie przygotowawcze prowadzone jest przez przewodniczącego. Celem tego postępowania jest przygotowanie sprawy do rozpoznania, czyli rozprawy. Przewodniczący zobowiązany został zatem do dokonywania w jego toku czynności o charakterze formalno-technicznym, które pozwolą, aby w dalszej kolejności sąd przeprowadził postępowanie dowodowe i rozpoznał sprawę. Do zadań przewodniczącego należy zatem m.in. zweryfikowanie pozwu pod kątem formalnym, sprawdzenie właściwości sądu, doręczenie pozwu pozwanemu, zarządzenie sporządzenia odpowiedzi na pozew i zarządzenie sporządzenia dalszych pism przygotowawczych wyjaśniających kwestie sporne pomiędzy stronami, jak i wydanie zarządzeń w kwestii organizacji rozprawy. W konsekwencji podjęcia i wykonania tych czynności postępowanie przygotowawcze kończy się w chwili, gdy materiał sprawy jest przygotowany na tyle, aby sąd mógł się z nim zapoznać i rozstrzygnąć w przedmiocie żądania powoda. Po otwarciu przewodu sądowego

³ Tak np. T. Ereciński (red.), J. Gudowski, M. Jędrzejewska, P. Grzegorzczak, K. Weitz, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom 2. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2016 czy E. Gapska, *Przygotowanie rozprawy cywilnej – niewykorzystana szansa*, [w:] I. Gil (red.), *Postępowanie cywilne w dobie przemian*, Warszawa 2017, s. 115.

postępowanie prowadzi już sąd, jednak pomiędzy otwarciem rozprawy a rozpoczęciem przeprowadzania dowodów dokonuje on jeszcze czynności o charakterze wstępnym, które mają na celu wyznaczenie ram postępowania dowodowego, poddając weryfikacji zakres kwestii spornych i możliwość zawarcia ugody przez strony. To zakwalifikowanie tych czynności właśnie sprawia pewną trudność systemową, ponieważ z pewnością nie są one etapem postępowania dowodowego, ale dokonywane są już przez sąd⁴. Powszechnie przyjmuje się zatem, że są to czynności postępowania przygotowawczego, zmierzające do wyznaczenia granic postępowania dowodowego.

Postępowanie dowodowe polega natomiast na przeprowadzeniu dowodów zgłoszonych przez strony. Dotychczasowa regulacja art. 217 § 1 KPC⁵ dawała stronie prawo do przytaczania okoliczności faktycznych i dowodów na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej, aż do zamknięcia rozprawy. Prawo to mogło być ograniczone tylko w oparciu o przepisy kodeksu postępowania cywilnego, które wprost wskazywały niedopuszczalność przeprowadzenia określonego dowodu. Nowela z 4 lipca 2019 (Dz.U. z 6 sierpnia 2019, poz. 1469) wprowadza w tym zakresie dość istotną zmianę. Kwestię dopuszczalności zgłaszania twierdzeń i dowodów regulują bowiem teraz dwa oddzielne przepisy – jeden przewidziany dla postępowania prowadzonego „w trybie” posiedzenia przygotowawczego i drugi dla postępowania zwykłego. Regulacja odnosząca się do postępowania zwykłego, zawarta w art. 205¹² § 2 KPC⁶, jest w zasadzie tożsama z regulacją poprzednio obowiązującego art. 217 § 1 KPC¹, z „zastrzeżeniem niekorzystnych skutków, które według przepisów kodeksu mogą dla niej wyniknąć z działania na zwłokę lub niezastosowania się do zarządzeń przewodniczącego i postanowień sądu”. Regulacja zaś właściwa dla postępowania prowadzonego „w trybie” posiedzenia przygotowawczego wprowadzona została na mocy art. 205¹² § 1 KPC⁷ i stanowi: „jeżeli wyznaczono posiedzenie przygotowawcze, strona może przytaczać twierdzenia i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej do chwili zatwierdzenia planu rozprawy. Twierdzenia i dowody zgłoszone po zatwierdzeniu planu rozprawy podlegają pominięciu, chyba że strona uprawdopodobni, że ich powołanie nie było możliwe albo potrzeba ich powołania wynikła później”. W nowym kodeksie postępowania cywilnego przewidziano też trzecią możliwość zgromadzenia materiału pro-

⁴ „Czynnościom w istocie przygotowawczym poświęcony jest jednak również początkowy etap samej rozprawy. Dopiero wówczas bowiem może dojść do wysłuchania informacyjnego stron (art. 210 § 2 KPC)” – M. Kłos (red), A. Marciniak, *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz*, Warszawa 2019, wyd. 1.

⁵ Dz.U. z 2018 r., poz. 1360 t.j. z 16 lipca 2018.

⁶ Przepis wprowadzony nowelą z 4 lipca 2019 (Dz.U. z 6 sierpnia 2019, poz. 1469).

⁷ Vide M. Białecki, [w:] T. Zembrzuski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian. Tom I i II*, Warszawa 2019.

cesowego, a mianowicie regulację wprowadzoną art. 205³ § 2 KPC odpowiadającą zakresowi uchylonemu art. 207 § 3 KPC. Sprowadza się ona do zobowiązania stron przez przewodniczącego, by w pismach przygotowawczych podały wszystkie twierdzenia i dowody istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, pod rygorem utraty prawa do ich powoływania w toku dalszego postępowania. W takim wypadku termin określony tym zobowiązaniem wiąże strony i eliminuje możliwość zgłaszania twierdzeń i dowodów w terminie wskazanym w art. 205¹² § 1 KPC i 205¹² § 2 KPC. Przypomnienia wymaga też, że uchylony art. 217 § 2 KPC dawał sądowi dyskrecyjną możliwość przeprowadzenia dowodu spóźnionego, który spełniał choć jeden ze wskazanych w nim 3 ekskulpatorów. Podkreślić jednak trzeba, że art. 217 § 2 KPC nie odnosił się do dowodów nowych, które zawsze można było w procesie zgłosić. Dzisiejsza regulacja art. 205¹² § 1 KPC⁸ zawiera tylko dwa ekskulpatory, a mianowicie: brak możliwości powołania dowodu wcześniej (dowód nowy *sensu stricto*) oraz fakt późniejszego wyniknięcia potrzeby ich powołania (dowód nowy *sensu largo*). Oba wskazane przypadki to jednak dowód nowy z procesowego punktu widzenia, a ten zawsze może być zgłoszony w postępowaniu⁹.

Postępowanie sądowe zamyka etap procesu zwany wyrokowaniem (albo etapem orzecznictwem). Wyrokowanie polega na odtworzeniu stanu faktycznego oraz przypisaniu do tego stanu faktycznego prawa materialnego, stanowiącego następnie podstawę wyroku. Postępowanie sądowe składa się zatem z 3 części: postępowania przygotowawczego (prowadzonego przez przewodniczącego), postępowania dowodowego (prowadzonego przez sąd) i wyrokowania (prowadzonego przez sąd). Wprowadzone nowelą posiedzenie przygotowawcze miało w swym pierwotnym zamyśle być częścią postępowania przygotowawczego oraz służyć przyspieszeniu i skumulowaniu materiału dowodowego. Finalnie widać jednak, że ustawodawca zmienił koncepcję i objął nim zarówno czynności *stricte* techniczne, które powinny być dokonywane przez przewodniczącego, jak i czynności z zakresu postępowania dowodowego, ewidentnie właściwe dla sądu. Stworzyło to trudność w ustaleniu, jaki charakter ma to posiedzenie i które z czynności przypisanych do uprawnień przewodniczącego można objąć regulacjami dotyczącymi działań sądu w procesie.

⁸ Przepis wprowadzony nowelą z 4 lipca 2019 (Dz.U. z 6 sierpnia 2019, poz. 1469).

⁹ Nadmienić tylko należy w tym miejscu, że kodeks postępowania cywilnego po noweli z 4 lipca 2019 wprowadza zupełnie nowe rozumienie instytucji pominięcia dowodu. Rozumienie to jest analogiczne do zakresowego znaczenia pominięcia, wskazywanego w uchylonym właśnie art. 217 § 2 KPC, zaś zupełnie rozłączne z klasycznym rozumieniem tej instytucji z art. 217 § 3 KPC (przed nowelą z 2012 roku, artykuł ten był oznaczony numerem 217 § 2 KPC). Rozważenia będzie wymagała opcja stosowania do nowej instytucji pominięcia orzeczenia SN z 9 sierpnia 2019, II CSK 353/18 pod kątem zastosowania go do nowego trybu pominięcia dowodów.

II. Cel posiedzenia przygotowawczego

Zgodnie z art. 205⁵ § 1 KPC¹⁰ głównym celem posiedzenia przygotowawczego jest doprowadzenie do osiągnięcia porozumienia pomiędzy stronami, czyli do zawarcia ugody – „posiedzenie przygotowawcze służy rozwiązaniu sporu bez potrzeby prowadzenia dalszych posiedzeń, zwłaszcza rozprawy. Jeżeli nie uda się rozwiązać sporu na posiedzeniu przygotowawczym, sporządza się z udziałem stron plan rozprawy”. W konsekwencji tego przewodniczący uzyskał uprawnienia do skłaniania stron do zawarcia ugody. Zostały one wyartykułowane w nowym art. 205⁵ § 2 KPC, który stanowi, że: „przewodniczący powinien skłaniać strony do pojednania oraz dążyć do ugodowego rozwiązania sporu, w szczególności w drodze mediacji” i dalej w zdaniu drugim tego przepisu: „w tym celu przewodniczący może poszukiwać ze stronami ugodowych sposobów rozwiązania sporu, wspierać je w formułowaniu propozycji ugodowych oraz wskazywać sposoby i skutki rozwiązania sporu, w tym skutki finansowe”. Dążenie do zawarcia ugody i wspieranie w tym stron jest w pełni zasadne i ugruntowane w kodeksie, aczkolwiek do tej pory było przypisane wyłącznie do uprawnień sądu. Wprowadzenie tego obowiązku do uprawnień przewodniczącego w obrębie posiedzenia przygotowawczego – w toku postępowania prowadzonego z wyznaczeniem posiedzenia przygotowawczego – nie do końca zda się być zasadnym. Ugoda sądowa bowiem może być zawarta przed sądem. Walorem tej ugody jest jej prosta egzekwowalność. Zgodnie z obowiązującym nadal art. 10 KPC to sąd uprawniony jest do dążenia do ugodowego załatwienia sprawy, ponieważ rzeczona ugoda winna być zawarta przed nim – „w sprawach, w których zawarcie ugody jest dopuszczalne, sąd dąży w każdym stanie postępowania do ich ugodowego załatwienia, w szczególności przez nakłanianie stron do mediacji”. Zgodnie natomiast z nowo wprowadzonymi przepisami, uprawnienia te – w toku postępowania, w którym wyznaczono posiedzenie przygotowawcze – przypisano przewodniczącemu, pomimo pozostawienia art. 10 KPC.

Ze wskazanych powyżej zapisów widać wyraźnie, że obecnie ustawodawca nie ma spójnej koncepcji co do tego, komu powinno być przypisane uprawnienie dążenia do zawarcia ugody oraz jej legitymizacji. Z systemowego punktu widzenia uprawnienie to zdecydowanie powinno leżeć po stronie sądu, nie zaś przewodniczącego, ponieważ zawarcie ugody jest formą merytorycznego zakończenia sprawy. Wskutek jej zawarcia sąd jest zobligowany do wydania orzeczenia o umorzeniu postępowania (art. 355 KPC). Bezspornie postanowienie o umorzeniu postępowania wydawane musi być przez sąd, powstaje jednak pytanie, przed kim zawierana ma być ugoda. Jeśli bowiem zapisy art. 205⁵ § 2 KPC mają być rozumiane tylko jako przepisy o charakterze technicz-

¹⁰ Przepis wprowadzony nowelą z 4 lipca 2019 (Dz.U. z 6 sierpnia 2019, poz. 1469).

nym, czyli zadaniem przewodniczącego jest dążenie do zawarcia ugody, zaś sama ugoda ma być zawarta przed sądem, to trzeba zadać pytanie, w którym momencie i czy w toku posiedzenia przygotowawczego rzeczona ugoda winna być zawarta. Jeśli bowiem koncepcja szybkiego zakończenia postępowania poprzez zawarcie ugody ma być realizowana w toku posiedzenia przygotowawczego, to prowadzący to posiedzenie przewodniczący musi w określonym momencie wstąpić w prawa sądu – po pierwsze po to, aby ugoda została zawarta przed sądem, a po drugie z uwagi na konieczność wydania postanowienia o umorzeniu postępowania, a taka ewentualność nie została przewidziana przez przepisy dotyczące posiedzenia przygotowawczego. Z tej perspektywy wydaje się, że wcześniej obowiązująca konstrukcja procesu, w której to tylko sąd dążył do zawarcia ugody, i to od pierwszego spotkania stron na pierwszym posiedzeniu rozprawowym, była bardziej spójna i uzasadniona.

III. Charakter posiedzenia przygotowawczego

Wskazać należy, że nie można na podstawie wprowadzanych przepisów ustalić, czy posiedzenie przygotowawcze jest częścią tylko postępowania przygotowawczego, czy też postępowania dowodowego. Do tej pory postępowanie przygotowawcze było prowadzone przez przewodniczącego. Kolejne zaś etapy postępowania były prowadzone przez sąd. Jeśli zatem poddamy analizie zapisy art. 205⁵ KPC¹¹ i następnych, to okaże się, że czynności w zakresie posiedzenia przygotowawczego dokonywane przez przewodniczącego obejmują także obowiązki przypisane sądowi w toku postępowania odbywanego bez posiedzenia przygotowawczego. Kłopot jednak w tym, że nie sposób ustalić reguły, która zdecydowała o przypisaniu poszczególnych obowiązków. Kluczowe zatem pytanie dotyczy zbadania, czy czynności przypisane przewodniczącemu w toku posiedzenia przygotowawczego są tylko czynnościami o charakterze „formalnym” i służą przygotowaniu rozprawy, czy dotyczą one też czynności związanych z merytorycznym rozpoznawaniem sprawy bądź jej zakończeniem, do podejmowania których uprawniony winien być sąd (np.: ugoda, umorzenie postępowania, dowody)?

IV. Wybrane uwagi dotyczące posiedzenia przygotowawczego

Posiedzenie przygotowawcze pomyślane zostało jako posiedzenie odbywające się według przepisów o posiedzeniu niejawnym, a jego celem jest na-

¹¹ Przepisy wprowadzone nowelą z 4 lipca 2019 (Dz.U. z 6 sierpnia 2019, poz. 1469).

kłonienie stron do zawarcia ugody. Posiedzenie to ma się odbywać bez nadmiernego sformalizowania, najlepiej w pomieszczeniach nieprzypominających sali sądowej, zapewniających stronie poczucie bezpieczeństwa i minimalizujących jej dyskomfort psychiczny. Warunki te i brak sztywnych, formalnych zasad przeprowadzania tego posiedzenia mają sprzyjać polubownemu rozwiązaniu sporu. Trzeba więc przyjąć, że dotychczasowa rola przewodniczącego ulegnie rozszerzeniu. Sędzia (pełniący rolę przewodniczącego albo sądu) będzie musiał prowadzić posiedzenie przygotowawcze wyjaśniając stronom ich sytuację prawną, skłaniając strony do pojednania, dążąc do ugodowego rozwiązania sporu, wskazując sposoby i skutki rozwiązania sporu, tłumacząc skutki podejmowanych decyzji procesowych, poszukując ze stronami propozycji ugodowych i wspierając je w ich formułowaniu (*vide* m.in. art. 205⁶ KPC¹²). W wypadku zaś, gdy nie dojdzie do zawarcia ugody, przewodniczący będzie musiał przygotować wraz ze stronami plan rozprawy, według którego prowadzone będzie dalsze postępowanie. Wydaje się, że z systemowego punktu widzenia, posiedzenie przygotowawcze powinno zatem kończyć postępowanie przygotowawcze, ale w rzeczywistości łączy ono elementy postępowania przygotowawczego prowadzonego przez przewodniczącego i postępowania dowodowego prowadzonego przez sąd. W pierwotnym zamyśle miało ono mieć charakter *stricte* przygotowawczy. Za zasadne bowiem można uznać „uporządkowanie” postępowania poprzez poszerzenie go o posiedzenie „wstępne”, którego celem byłaby realizacja obowiązku nałożonego na sąd m.in. przez art. 212 § 1 KPC. Za dopuszczalne można też uznać przeniesienie obowiązków sądu w tym zakresie na przewodniczącego. Do tej pory informacyjne słuchanie stron odbywało się na pierwszym posiedzeniu rozprawowym (rozprawie) prowadzonym przez sąd. W toku tego samego pierwszego posiedzenia rozprawowego (rozprawy) sąd nakłaniał strony do zawarcia ugody, zanim jeszcze rozpoczął postępowanie dowodowe. Zresztą obowiązek sądu do nakłaniania stron do polubownego zakończenia sprawy ciążył na sądzie przez cały czas trwania postępowania. Konstruując przepisy posiedzenia przygotowawczego, ustawodawca zdecydował się finalnie na rozwiązanie przenoszące w tym zakresie obowiązki sądu na przewodniczącego, ale nie w pełnym zakresie. Ustawodawca co prawda wprowadził regulację art. 205⁶ § 1 KPC¹³, nakładającą właśnie na przewodniczącego obowiązek „ustalania ze stronami przedmiotu sporu i wyjaśniania stanowiska stron, także w zakresie prawnych aspektów sporu”, ale regulacja ta obowiązuje tylko „w trybie” postępowania przeprowadzanego z posiedzeniem przygotowawczym. „W trybie” postępowania prowadzonego bez posiedzenia przygotowawczego pozostaje obecna regulacja, czyli zapis art. 212 § 1 KPC (zdanie ostatnie) wskazujący, że to „sąd dąży do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy,

¹² Przepis wprowadzony nowelą z 4 lipca 2019 (Dz.U. z 6 sierpnia 2019, poz. 1469).

¹³ Przepis wprowadzony nowelą z 4 lipca 2019 (Dz.U. z 6 sierpnia 2019, poz. 1469).

które są sporne” pomiędzy stronami. Trzeba też zwrócić uwagę na fakt, że regulacja art. 205⁶ § 1 KPC wprowadza do KPC nowe pojęcia, wcześniej niezdefiniowane i nieznanne cywilnemu prawu procesowemu. W konsekwencji czego powstaje wątpliwość, czy użyte w nowo powołanym do życia art. 205⁶ § 1 KPC określenie „ustalenia ze stronami przedmiotu sporu” ma ten sam zakres znaczeniowy, co regulacja art. 212 § 1 zdanie ostatnie KPC. Warto może wskazać, że w rozumieniu art. 212 § 1 KPC dążenie przez sąd do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, które są pomiędzy stronami sporne, służy *de facto* ograniczeniu zakresu postępowania dowodowego do przeprowadzenia tylko tych dowodów, które zostały zgłoszone na okoliczności sporne. Jest to zatem instrument wykorzystywany do odmowy przeprowadzenia dowodów, które zostały zgłoszone przez strony na wykazanie okoliczności ustalonych potem przez sąd jako niesporne pomiędzy stronami. Podstawę do dokonania odmowy stanowi art. 229 KPC. Czy zatem, skoro ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie – zdaje się tożsamej, ale jednak zapisanej odmiennie – regulacji w trybie postępowania poszerzonego o posiedzenie przygotowawcze, to zastosowanie do wykładni i stosowania art. 205⁶ § 1 KPC powinna mieć dotychczasowa doktryna i judykatura dotycząca art. 212 § 1 zdanie ostatnie KPC i art. 229 KPC? Co za tym idzie, czy dopuszczalne jest postawienie sądowi zarzutu naruszenia art. 205⁶ § 1 KPC poprzez brak ustalenia przedmiotu sporu albo niewłaściwe jego ustalenie? Czy taki zarzut można postawić, skoro czynności procesowe podejmuje przewodniczący a nie sąd? Wskazania wymaga, że błędne ustalenie zakresu sporności pomiędzy stronami wpłynie bezpośrednio na zakres prowadzonego postępowania dowodowego, a tym samym na dokonywane przez sąd w dalszej kolejności ustalenia faktyczne. Dodatkowo należy zastanowić się nad tym, jak należy rozumieć obowiązek przewodniczącego polegający na „wyjaśnieniu stanowiska stron”? Za bezsporne należy uznać, że art. 205⁶ § 1 KPC nakłada na przewodniczącego określone obowiązki, zatem formalnie może być podstawą zarzutu apelacyjnego. Z uwagi zatem na fakt, iż błędnie określony przez przewodniczącego zakres sporu pomiędzy stronami będzie wpływał na ustalenia stanu faktycznego, należy dopuścić możliwość postawienia takiego zarzutu. Zastanowić się też należy, czy w sytuacji, gdy czynność ta jest dokonywana przez przewodniczącego, dopuszczalnym jest zgłaszanie zastrzeżenia procesowego z art. 162 KPC¹⁴, skoro przereklamowane zdanie pierwsze § 1 tego artykułu wskazuje, że: „strona powinna zwrócić uwagę sądu na uchybienie przepisom postępowania, wnosząc o wpisanie zastrzeżenia do protokołu”? Czy reguły dotyczące zastrzeżenia procesowego będą miały zastosowanie do posiedzenia przygotowawczego, w tym do czynności podejmowanych na gruncie art. 205⁶ KPC? Pytanie to zda się być kluczowym z uwagi na fakt, iż zgłoszenie za-

¹⁴ Przepis w treści noweli z 4 lipca 2019 (Dz.U. z 6 sierpnia 2019, poz. 1469).

strzeżenia jest konieczne do postawienia zarzutu procesowego. Analizując przepisy dotyczące posiedzenia przygotowawczego w zakresie ochrony interesu strony i jej prawa do sądu, w sytuacji uchybienia przepisom postępowania przez przewodniczącego należałoby opowiedzieć się za dopuszczalnością odpowiedniego stosowania zastrzeżenia z art. 162 KPC w toku posiedzenia przygotowawczego. Rozważenia wymaga też fakt, czy to, że posiedzenie przygotowawcze odbywające się według przepisów o posiedzeniu niejawnym ma znaczenie dla odpowiedniego stosowania art. 162 KPC. Jednocześnie należy rozstrzygnąć, czy powyższe nie stanowi przeszkody do stosowania art. 162 KPC. Bazując bowiem na obecnym orzecznictwie i stanowiskach zajmowanych przez judykaturę, zgłoszenie zastrzeżenia jest konieczne do dalszego stawiania zarzutu procesowego. Być może będzie tak, że sędziowie – niezależnie od tego, czy występujący w procesowej roli przewodniczących, czy sądu – będą bardzo elastyczni i faktycznie będą aktywnie dążyć do nakłonienia stron do zawarcia ugody. Znacząco by to przyspieszyło toczące się postępowania. Nie można jednak wykluczyć sytuacji przeciwnych. Z tego też względu ustawodawca powinien zabezpieczyć prawa strony do ochrony jej praw w procesie poprzez wprowadzenie jakiegoś instrumentu kontroli zasad stosowania procedury. Posiedzenie przygotowawcze co prawda odbywa się według przepisów o posiedzeniu niejawnym, jednak zapadają na nim ustalenia i decyzje o istotnym dla strony skutku procesowym. Z tego też względu należy opowiedzieć się za odpowiednim stosowaniem przepisu art. 162 KPC w toku posiedzenia przygotowawczego. Należy także przyjąć, że zastrzeżenie to powinno być złożone w toku posiedzenia przygotowawczego. Zgodnie z nową regulacją art. 162 KPC zastrzeżenie to można zgłosić najpóźniej na kolejnym posiedzeniu – przyjąć zatem należy, że dopuszczalne jest zgłoszenie tego zastrzeżenia i w toku posiedzenia przygotowawczego, i na pierwszym posiedzeniu rozprawowym (rozprawie). Wskazania wymaga też, że nowelizacja wprowadziła również art. 162 § 2 i 3 KPC. Zgodnie z § 2 odmawia się stronie prawa powołania się na uchybienie procesowe popełnione przez sąd w dalszym toku postępowania, jeśli jest ona zastępowana przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej i nie zgłosiła zastrzeżenia (a skutku tego nie niweczy wypowiedzenie lub cofnięcie pełnomocnictwa). *A contrario* należy uznać, że strona niezastępowana przez zawodowego pełnomocnika może w dalszym toku postępowania powoływać się na owe uchybienia sądu, w szczególności złożyć zarzut apelacyjny obejmujący te błędy sądu. Złagodzenie rygoru, wskazane w art. 162 § 2 KPC niesie § 3, zgodnie z którym: „przepisu § 2 nie stosuje się, gdy chodzi o przepisy postępowania, których naruszenie sąd powinien wziąć pod rozwagę z urzędu lub gdy strona uprawdopodobni, iż nie zgłosiła zastrzeżeń bez swojej winy”. O ile ekskulpator dotyczący naruszenia przepisów, które sąd musi wziąć pod rozwagę z urzędu, nie budzi wątpliwości, o tyle złago-

dzenie rygoru w stosunku do strony zastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej jest nową koncepcją. Do tej pory „przeoczenie” przez zawodowego pełnomocnika złożenia do protokołu zastrzeżenia z art. 162 było traktowane bardzo restrykcyjnie. Znowelizowana treść pozwala jednak złożyć takie zastrzeżenie nawet później, niż na następnym posiedzeniu. Wymagane jest tylko uprawdopodobnienie tego, że strona nie zgłosiła go bez swojej winy. Pytaniem otwartym pozostaje na razie, jak judykatura ustosunkuje się do „braku winy” strony w złożeniu zastrzeżenia procesowego w sytuacji, gdy jest ona zastępowana przez zawodowego pełnomocnika. Z literalnego brzemienia zapisu § 3 wynika, że nawet w wypadku, gdy zastrzeżenie nie zostało złożone, strona – po uprawdopodobnieniu tego, że nie zgłosiła go bez swojej winy – może powoływać się na to uchybienie procesowe sądu w zarzutach apelacyjnych. Warto wskazać, że w tym zakresie uprawnienia procesowe stron są takie same, niezależnie od tego, czy przewodniczący zarządził posiedzenie przygotowawcze, czy też nie.

Dokonując wstępnej analizy przepisów o posiedzeniu przygotowawczym należy zwrócić także uwagę na regulację z art. 205⁹ KPC¹⁵, gdzie zgodnie z § 1 „plan rozprawy zawiera rozstrzygnięcia co do wniosków dowodowych stron, zastępując w tym zakresie postanowienie dowodowe”. W postępowaniu zwykłym postanowienia dowodowe wydaje sąd, po przeanalizowaniu tego, czy może przeprowadzić zgłoszone przez strony dowody. Regulacja art. 205⁹ KPC nie wskazuje, kto ma dokonać rozstrzygnięcia w przedmiocie „wniosków dowodowych”. Domniemać być może należy, że rozstrzygnięcia te będą dokonywane przez przewodniczącego, ale jeśli tak, to czy formą właściwą będzie zarządzenie czy postanowienie, skoro w treści omawianego artykułu wskazuje się, że „rozstrzygnięcia co do wniosków dowodowych stron, zastępować będą w tym zakresie postanowienia dowodowe”. Zważywszy na fakt, iż zgodnie z art. 205¹⁰ § 3 KPC¹⁶ plan rozprawy zatwierdza przewodniczący, zaś do wydawania postanowień w zakresie dowodów uprawniony do tej pory był tylko sąd (co jest uzasadnione faktem, że dowody są przeprowadzane przed sądem i ich przeprowadzenie jest elementem postępowania dowodowego prowadzonego już przez sąd), powstaje wątpliwość co do formy, jaką ma przyjąć zatwierdzenie planu rozprawy, a co za tym idzie i wskazane w nim „rozstrzygnięcia” co do dowodów. Czy do „rozstrzygnięć” tych można analogicznie stosować art. 162 KPC tak, aby potem w zarzutach apelacyjnych móc kwestionować „rozstrzygnięcia” dokonane w przedmiocie dowodów. „Rozstrzygnięcia”, co do których na gruncie kodeksu postępowania cywilnego nie wskazano, czy są podejmowane w drodze zarządzenia przez przewodni-

¹⁵ Przepis wprowadzony nowelą z 4 lipca 2019 (Dz.U. z 6 sierpnia 2019, poz. 1469).

¹⁶ Przepis wprowadzony nowelą z 4 lipca 2019 (Dz.U. z 6 sierpnia 2019, poz. 1469).

czego, czy też w drodze postanowienia przez sąd, a w konsekwencji tego wygenerowano pytanie czy uchybienia procesowe dokonane w tym zakresie przez przewodniczącego podlegają kontroli strony. W moim przekonaniu muszą podlegać. Należy zatem dopuścić możliwość stosowania art. 162 KPC do tych „rozstrzygnięć”. Analogicznie także jak poprzednio, możliwość zgłoszenia zastrzeżenia do protokołu może zostać zrealizowana zarówno w toku posiedzenia przygotowawczego, jak i na kolejnym posiedzeniu. Drugą istotną kwestią jest to, czy „rozstrzygnięcia dowodowe” dokonane w planie rozprawy podlegają kontroli sądu w toku prowadzonego postępowania dowodowego, np. w trybie art. 240 KPC. Nowela niestety milczy także w tym zakresie, w związku z czym opierając się na praktyce i logiczności podejmowania poszczególnych czynności dowodowych należałoby przyjąć, że sąd musi mieć te uprawnienia.

V. Uwagi końcowe

Konstrukcja i zapisy dotyczące posiedzenia przygotowawczego nie zostały sporządzone przez ustawodawcę na tyle precyzyjnie, by nie budziły wątpliwości co do sposobu i zakresu prowadzenia posiedzenia przygotowawczego. Przepisy te wskazują ponadto jako podmiot dokonujący określonych czynności procesowych bądź przewodniczącego, bądź sąd, bądź też wypowiedają się o wykonaniu jakiegoś obowiązku bezosobowo (nie wskazując podmiotu uprawnionego do dokonania danej czynności). W konsekwencji tego zakwalifikowanie posiedzenia przygotowawczego do określonego etapu postępowania jest trudne. To z kolei przekłada się – bardziej lub mniej bezpośrednio – na zakres ochrony praw strony w procesie.

Wykaz literatury

- Białecki M., [w:] T. Zembrzuski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do zmian. Tom I i II*, Warszawa 2019.
- Gapska E., *Przygotowanie rozprawy cywilnej – niewykorzystana szansa*, [w:] I. Gil (red.), *Postępowanie cywilne w dobie przemian*, Warszawa 2017.
- Erciński T. (red.), Gudowski J., Jędrzejewska M., Grzegorzczak P., Weitz K., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom 2. Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2016.
- Janowski J., *Nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z 4.7.2019*, „MOP” 2019, nr 18.
- Kłós M. (red), Marciniak A., *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz*, wyd. 1, Warszawa 2019,
- Laskowska-Hulisz L., *Reforma KPC – najważniejsze zmiany*, LEX/el. 2019.

Zembrzuski T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II*, Warszawa 2019.

Summary

Legal aspects of preliminary proceedings under the Act of 4.07.2019 on the amendment of the act – Code of Civil Procedure and some other acts

Key words: preparatory proceedings, act of 4.07.2019, code of civil procedure, preparatory hearing, amendment to code of civil procedure, preliminary proceedings.

The article discusses about legal aspects of preliminary proceedings under the Act of 4.07.2019 on the amendment of the act – Code of Civil Procedure and some other acts. The subject of the article are issues concerning purpose and character of preliminary proceedings, chairman terms of reference, range of compliance art. 162 during preliminary session, legal nature of settlement about motions of evidence which is contained in the trial schedule.